

ΤΟ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΒΕΡΟΙΑΣ

Μια εκπαιδευτική πρόταση

Μαρία Παπαδοπούλου
Εκπαιδευτικός

Το Διεθνές Συμβούλιο Μουσείων (ICOM), διατυπώνοντας τον ορισμό του Μουσείου, αναφέρει μεταξύ άλλων ότι το Μουσείο είναι μόνιμο μη κερδοσκοπικό ίδρυμα, που έχει σκοπό να βοηθήσει στην ανάπτυξη της κοινωνίας, και για το λόγο αυτό διενεργεί έρευνες, εμπλουτίζει, συντηρεί και διαφυλάττει τις συλλογές του, τις οποίες εκθέτει στο κοινό με σκοπό την επικοινωνία και την εκπαίδευσή¹.

Στην Ελλάδα ο εκπαιδευτικός και επικοινωνιακός ρόλος του Μουσείου είναι ανεπαρκώς ενεργός, εφόσον το αντικείμενο δεν λειτουργεί ως αποδεικτικό στοιχείο μιας δημιουργικής διαδικασίας θεμελιωμένης σε αναλογες μορφές οικονομίας, πολιτικής σκέψης και ιδεολογικού εμπλουτισμού².

Τα παιδιά, ιδιαίτερο κοινό, απαιτούν ειδικότερο τρόπο αντιμετώπισης. Ο προβληματισμός αυτός έχει ως αποτέλεσμα γενικευμένες ενέργειες στην Αμερική και στην Ευρώπη και ομοραδικές προσπάθειες στην Ελλάδα. Τα πρώτα μουσεία για παιδιά έκαναν την εμφάνισή τους στην Αμερική, ενώ στην Ευρώπη φαίνεται να υπάρχει κάποια δυσπιστία ως προς το είδος αυτό του μουσείου, με αποτέλεσμα να δημιουργηθούν παιδικά τμήματα σε μεγάλα μουσεία, με εκπαιδευμένο προσωπικό και με ειδικά προγράμματα³.

Στην Ελλάδα, τα τελευταία χρόνια και με πρωτοβουλία ορισμένων Μουσείων, έχουν δημιουργηθεί και εφαρμόσει ειδικά εκπαιδευτικά προγράμματα, τα οποία έχουν ως βασική αρχή τους τη θεώρηση του εκθέματος όχι απλώς ως αισθητικού αντικείμενου, αλλά κυρίως ως πολιτιστικού προϊόντος, και χρησιμο-

ποιούν μεθόδους προσέγγισης έχοντας ως γνώμονα τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της παιδικής ηλικίας. Σκοπός των προγραμμάτων αυτών είναι να εξελιχθούν τα μουσεία σε χώρους παιδείας, μορφωτικών και ψυχαγωγικών δραστηριοτήτων. Με τα προγράμματα αυτά τα παιδιά ελκύονται σε ενεργητική συμμετοχή στην έρευνα με-

1. Παιχνίδι στον κήπο του Μουσείου.

σα από το παιχνίδι, διευκολύνονται να βιώσουν συνθήκες άλλων τόπων και χρόνων μέσα από δραματοποίηση (=μέσ' από το ζωντανέμα των συνθηκών αυτών για τα παιδιά, τα οποία) ωθούνται σε δημιουργικές δραστηριότητες μέσα από εργαστήρια, εξελίσσονται σε ενεργητικούς επισκεπτες.

Μικρή προσπάθεια προς την κατεύθυνση αυτή αποτελεί και η συγκεκριμένη εργασία, η οποία έχει ως στόχο την ενεργοποίηση του εκπαιδευτικού ρόλου του Αρχαιολογικού Μουσείου της Βέροιας και απευθύνεται σε μαθητές προσχολικής και πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Μέθοδος εργασίας

Το πρόγραμμα μπορεί να υλοποιηθεί με αναφορά μαθήματα, όπως Ιστορία (κεφάλαια που αναφέρονται στην Ελληνιστική και τη Ρωμαϊκή περίοδο), περιβαλλοντική εκπαίδευση (αρχαιολογικοί χώροι της περιοχής), εικαστική αγωγή (πηλοπλαστική), όπως και οποιοδήποτε άλλο αντικείμενο που μπορεί να θεωρηθεί σχετικά.

Μέσα από το πρόγραμμα, με την αξιοποίηση των πληροφοριών που παρέχει το Αρχαιολογικό Μουσείο Βέροιας, οι μαθητές προσεγγίζουν τη συγκεκριμένη περίοδο τόσο σε γνωστικό όσο και σε αισθητικό επίπεδο, και στη συνέχεια οδηγούνται σε δημιουργικές δραστηριότητες με τη χρήση υλικών και τεχνικών αναλόγων (κατά το δυνατόν) της εποχής εκείνης.

Καταβλήθηκε προσπάθεια ώστε να δημιουργηθούν εκείνες οι προϋποθέσεις που θα βοηθήσουν τους μαθητές να αναπτύξουν ενεργητικό ρόλο σ' όλη τη διαδικασία, ερευνώντας, ανακαλύπτοντας και δρώντας δημιουργικά.

Προκειμένου να παρασχεθούν στους μαθητές επιπλέον πληροφορίες σχετικές με τα εκθέματα του Μουσείου, δημιουργήθηκε μια σειρά διαφανειών που έχουν σχέση με:

- α. τις ανασκαφές και τη συντήρηση των ευρημάτων,
- β. τον τρόπο παραγωγής των πήλινων αγγείων (πρώτη ύλη, σχέση του ανθρώπου με το παραγόμενο αντικείμενο κατά τη διαδικασία παραγωγής, συνθήκες παραγωγής),
- γ. τον τρόπο διακόσμησης των πήλινων αγγείων,
- δ. τη σχέση του ανθρώπου με το αντικείμενο στην καθημερινή ζωή.

Καθώς επιδίωξη του προγράμματος είναι η αυτενέργεια των παιδιών, δημιουργήθηκε κάποιο υλικό, το οποίο, παρακινεί το παιδί να ερευνησει, να ανακαλύψει, να εμπνευστεί, και στη συνέχεια να δημιουργήσει.

Το υλικό αυτό αποτελείται από:

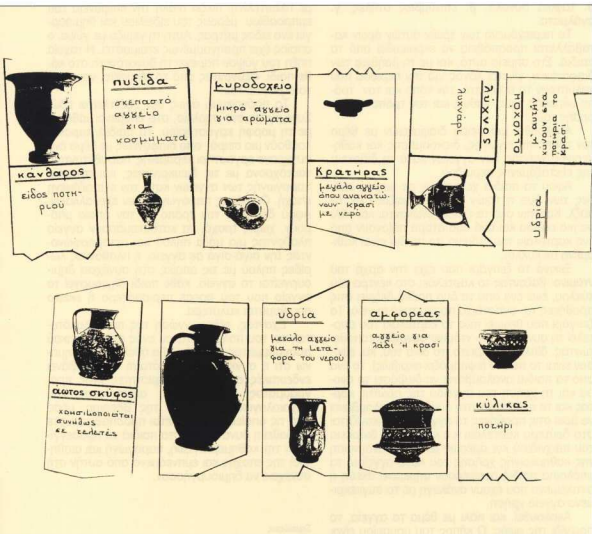
- ένα ντόμινο, με περιεχόμενο την ονομασία και την καθημερινή χρήση αγγείων·
- δύο παζλ, με θέμα ερυθρόμορφα, μελανόμορφα αγγεία·
- ένα φυλλάδιο με απλές ερωτήσεις, το οποίο βοηθά το παιδί να προβληματιστεί, να σκεφθεί, να επινοήσει.

Έχοντας επίγνωση της σημαντικότητας της άμεσης εμπειρίας και βίωσης, ιδιαίτερα στη συγκεκριμένη ηλικία, έγινε επιλογή κάποιων υλικών, τα οποία μπορούν να βοηθήσουν τα παιδιά να αισθανθούν, αλλά και ν' αποκτήσουν πληροφορίες μέσα από μια μορφή παιχνιδιού. Τα υλικά αυτά είναι:

- αντίγραφα αγγείων για το παιχνίδι της αφής·

2. Ελεύθερος πειραματισμός με τον πηλό.

- μάλλινα και λινά υφάσματα, ώστε τα παιδιά να ντυθούν με χιτώνα και ιμάτιο ή πέπλο·
- πλαστελίνα και ύψος για εκμαγεία νομισμάτων και ειδωλίων·
- φυσικός πηλός για την αγγειοπλαστική.

Γνωρίζοντας πως κάθε ηλικία, κάθε ομάδα, αλλά και κάθε παιδί, έχει τις ιδιαιτερότητές του, δεν πρόκειται να γίνει λεπτομερής περιγραφή κάποιου προγράμματος. Απλώς προτείνονται κάποιες δραστηριότητες, οι οποίες έχουν δυνατότητα προσαρμογής στο επίπεδο των εκάστοτε μαθητών. Εφαρμογή τους έχει γίνει σε μαθητές προσχολικής ηλικίας.

Το πρόγραμμα, εκτός των άλλων, περιλαμβάνει βιβλιογραφική αναφορά στα εκθέματα του Μουσείου, μέσα από την οποία προκύπτουν οι προτεινόμενες δραστηριότητες, καθώς επίσης και πληροφορίες σχετικές με την αγγειοπλαστική.

Αρχαιολογικό Μουσείο Βέροιας

Στη βιβλιογραφική αναφορά στα εκθέματα του Μουσείου παρέχονται πληροφορίες:

α. για την ιστορική περίοδο την οποία καλύπτουν τα ευρήματα καθώς και για την περιοχή στην οποία αυτά βρέθηκαν

β. για τα ίδια τα ευρήματα (παραγωγή, μορφή, χρήση, ιδεολογία)

Τα εκθέματα του Μουσείου είναι ταφικά σύνολα, επιτύμβιες στήλες και αγάλματα. Οι πληροφορίες οι οποίες παρέχονται ως προς αυτά είναι:

β.1. ταφές (ταφικά έθιμα, είδη τάφων, αρχιτεκτονική τάφων)

β.2. ταφικά σύνολα: αγγεία, ειδώλια (ονομασία, χρήση, χαρακτηριστικά, παραγωγή, διακόσμηση)

β.3. επιτύμβιες στήλες (αρχιτεκτονικά στοιχεία, ιδεολογικά στοιχεία, ιδεολογικό περιεχόμενο)

β.4. αγάλματα.

Προτεινόμενες δραστηριότητες

Ζητάμε από τα παιδιά να περιηγηθούν για λίγο τις αίθουσες του Μουσείου και να προσπαθήσουν να διακρίνουν τα υλικά με τα οποία είναι κατασκευασμένα τα εκθέματα. Στη συνέχεια, αφού συγκεντρωθούν σε χώρο τον οποίο έχουμε ορίσει από πριν, γίνεται σύντομη κουβέρτα, με συντονιστή τον υπεύθυνο του προγράμματος, κατά την οποία καταβάλλεται προσπάθεια να προσδιοριστούν ακριβώς τα υλικά των εκθεμάτων και να εντοπισθούν οι ομάδες:

α. ταφικά σύνολα, β. επιτύμβιες στήλες, γ. αγάλματα.

Το περιεχόμενο των τριών αυτών όρων καταβάλλεται προσπάθεια να εκμειωθεί από τα παιδιά. Στο σημείο αυτό, και με τη βοήθεια των διαφανειών, γίνεται λόγος για την περίοδο που καλύπτουν τα εκθέματα, τον τόπο και τον τρόπο εύρεσής τους, καθώς και τον τρόπο συντήρησής τους.

Ακολουθεί μια σειρά διαφανειών με θέμα τον τρόπο παραγωγής, διακόσμησης και καθημερινής χρήσης των αγγείων κατά τη διάρκεια της εξεταζόμενης περιόδου.

Αφού τα παιδιά χωριστούν σε μικρές ομάδες των δύο ή τριών ατόμων, παίζουν με τα παζλ. Κατόπιν όλα τα παιδιά ενώνονται και πάλι σε μια ομάδα και ανά δύο άτομα παίρνουν από ένα καρτελάκι του ντόμινο (τα παιδιά είναι καθισμένα σε κύκλο).

Ξεκινά το ζευγάρι που έχει την αρχή του ντόμινο, βάζοντας το καρτελάκι στο κέντρο του κύκλου, ενώ ένα από τα δύο παιδιά δείχνει στις προθήκες το αντίστοιχο πραγματικό αγγείο. Το ζευγάρι που θεωρεί πως το καρτελάκι του αποτελεί τη συνέχεια του ντόμινο συνεχίζει τοποθετώντας, δίπλα στο πρώτο, το δικό του, και εφόσον είναι το σωστό (εφαρμόζει ακριβώς), το ένα από τα παιδιά αναλαμβάνει να διαβάσει το όνομα και τη χρήση του αγγείου της πρώτης κάρτας και το άλλο παιδί στη συνέχεια αναλαμβάνει να βρει στις προθήκες το αγγείο που εικονίζεται στο δεύτερο καρτελάκι κ.ο.κ. Κατά τη διάρκεια του παιχνιδιού και αμέσως μετά την ανάνηψη της καθημερινής χρήσης του κάθε αγγείου, τα υπόλοιπα παιδιά αναφέρουν σμερνιά σκευή ή αντικείμενα που έχουν ανάλογη με το συγκεκριμένο αγγείο χρήση.

Ακολουθεί, και πάλι με θέμα τα αγγεία, το παιχνίδι της αφής. Ο κήπος του μουσείου είναι ένας θαυμασός χώρος για τη δραστηριότητα αυτή. Χρησιμοποιούνται αντίγραφα αγγείων. Ένα παιδί κάθε φορά, με λινό τραπεζομάντιλο και αφού ψηλαφίσει, αισθανθεί το αγγείο, προσπαθεί να θυμηθεί τη χρήση του την καθημερινή και το όνομά του, αν είναι δυνατόν.

Μετά από αυτές τις δραστηριότητες, δίνονται σε κάθε παιδί από ένα φυλλάδιο, το οποίο τα παιδιά συμπληρώνουν κινούμενα ελεύθερα μέσα στο χώρο του Μουσείου, συνεργαζόμενα ανά δύο ή τρία μαζί.

Αφού συμπληρωθεί και το φυλλάδιο, τα παιδιά συγκεντρώνονται στην αίθουσα των επιτύμβιων στηλών. Εδώ, μέσα από κουβέντα, διακρίνονται οι στήλες με προτομές από τις στήλες με τις ολόσωμες μορφές. Ποιές είναι αυτές που μας δίνουν περισσότερες πληροφορίες; Μετά από επιλογή των ιδίων των παιδιών, δύο από αυτές τις περιγράφουν, και εφόσον η ατμόσφαιρα είναι κατάλληλη, μπορούν να προχωρήσουν και σε δραματοποίησης κάποιας από τις παραστάσεις.

Στην αίθουσα των αγαλμάτων τώρα, υπάρχουν διάφορα μάρμαλα και λινά υφάσματα, όπου τα παιδιά, αφού εξοικειωθούν με την υφή τους, ντυνούνται ή βοηθούν τα άλλα να ντυθούν με χιτώνα και μπάφο ή πέπλο.

Τέλος, κάθε παιδί επιλέγει μέσα από έναν αριθμό εκμαγιών το ειδώλιο που επιθυμεί, και

με πλαστελίνη, πιέζει σ'όλη την επιφάνεια του εμπροσθίου μέρους του ειδωλίου και δημιουργεί ένα είδος μήτρας. Αυτή τη γυμίζει με γύψο, ο οποίος έχει προηγουμένως ετοιμαστεί. Η ταχεία πήξη του γύψου παρέχει τη δυνατότητα στο κάθε παιδί, φυγώντας από το Μουσείο, να πάρει το εκμαγείο του.

Το πρόγραμμα όμως δεν εξαντλείται εδώ. Συνεχίζεται στο σχολείο, στο επόμενο μάθημα. Συνεχίζεται η μορφή εργαστηρίου. Τα παιδιά παρακολουθούν μια σειρά από διαφάνειες με θέμα ένα σύγχρονο εργαστήριο κεραμικής, παραβέτοντας, ταυτόχρονα με τις διευκρινίσεις, και στοιχεία παραγωγής των αγγείων κατά την εξεταζόμενη εποχή. Ο τρόπος παραγωγής δεν έχει αλλάξει. Αφού δείξουν τον τρόπο με τον οποίο μπουρούν, χωρίς τροχό, να κατασκευάζουν αγγείο πλάθοντας μια μάζα πηλού και μεταμορφώνοντας την σιγά-σιγά σε αγγείο, ή πλάθοντας λωρίδες πηλού με τις οποίες στη συνέχεια δημιουργείται το αγγείο. Κάθε παιδί δημιουργεί το αγγείο που του άρεσε περισσότερο ή εκείνο που θυμάται καλύτερα.

Έχοντας, τέλος, γνώση της πολυπλοκότητας και του πολυδιάστατου ενός εκπαιδευτικού προγράμματος μουσείου, θα ήθελα να επιστημόνω ότι η συγκεκριμένη πρόταση περιλαμβάνει ενδεικτικές απλώς δραστηριότητες ενός προγράμματος εκπαιδευτικής αξιοποίησης του Αρχαιολογικού Μουσείου της Βέροιας, μέσα από τις οποίες καταβάλλεται προσπάθεια ώστε να δοθεί η δυνατότητα στα παιδιά να προσεγγίσουν την καθημερινή ζωή, παραγωγή και αισθητική της εποχής και εμπνεόμενα από αυτήν στη συνέχεια να δημιουργήσουν.

Σημειώσεις

1. Άρθρο 3 του Καταστατικού του Διεθνούς Συμβουλίου Μουσείων (ICOM).
2. Γ. Χουρμούζακης, "Μουσείο Βόλου", Αρχαιολογικά Ανάλεκτα εξ Αθηνών, IX, τεύχος 1, Αθήνα 1977, σσ. 1-2.
3. Ε. Γεωργιάδου-Κουντούρα, "Τα Μουσεία Τέχνης και τα παιδιά", Αρχαιολογία, τ. 16, Αύγουστος 1985, σ. 41.
4. Ε. Γεωργιάδου-Κουντούρα, ο.π., σσ. 43-45.

The Museum of Veria

Maria Papadopoulou

In Greece, the educational and communicational role of the museum is inefficiently active, especially as regards children who must be approached in a special way.

Recently certain Greek museums have taken the initiative to introduce educational programmes for children. Their target is to transform the museum to a place of education, recreation and culture.

This article is a promising proposal for the activation of the educational role of the Archaeological Museum of Veria and is addressed to the children of the last three grades of elementary school. The adoption of this proposal will enable the children to approach the everyday life, production and aesthetics of the periods exhibited in the museum and, inspired by them, to become themselves creators.

Βιβλιογραφία

- Μ. Ανδρόνικος, *Αττικά αγγεία*, Α.Π.Θ., Θεσσαλονίκη 1981.
- Μ. Ανδρόνικος - Μ. Χατζηδόκης - Β. Καραγιώργης, *Τα αλλετικά Μουσεία*, Εκδόσεις Αθήνας, Αθήνα 1974.
- Σ. Δρούσου - Γ. Τουράτσουλου, *Ελληνιστικοί λαξευτοί τόφοι Βέροιας*, Αθήνα 1980.
- Μ. Π. Λαγιωγιάννη, *Πορταίτα σε ταφικά μνημεία της Μακεδονίας κατά την περίοδο της Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας*, διδακτορική διατριβή, Α.Π.Θ., Θεσσαλονίκη 1983.
- Τεγόπουλος-Φυρράκης, *Ελληνικά Λεϊκά*, Αρμονία, Αθήνα 1990.
- Χ. Τζαμπίρα-Σουλτή, *Τέχνη και σχήμα*, σπουδές για την αρχαία τέχνη, Π.Χ. Ομίνα, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Ιωάννινα 1983.
- Ι. Σωκρά - Π. Βακαβάνης, *Τα αγγεία και ο κόσμος τους*, Κάδμος, Αθήνα 1990.
- *Ελληνιστική κεραμική από τη Μακεδονία*, Α.Π.Θ., Θεσσαλονίκη 1991.
- *Αρχαία Μακεδονία*, Αθήνα 1988.
- *Μακεδονία*, 4000 χρόνια Ελληνικής Ιστορίας και Πολιτισμού, Εκδόσεις Αθηνών, Αθήνα 1992.
- L. Scott, *Pottery, a History of Technology*, 1954.